

**Francisci Monacelli Eugubini J. U. D. Protonotarii
Apostolici, olim Ecclesiæ Venusinæ, ac deinde Æsinatis
Vicarii Generalis, &c. Formularium Legale Practicum Fori
Ecclesiastici**

In Quo Formulæ Expeditionum usufrequentium de his, quæ pertinent ad
Officium Judicis nobile, continentur ; Opus Episcopis, Vicariis Generalibus,
Aliisque Iurisdictionem quasi Episcopalem exercentibus: necnon
Confessariis, Parochis, Cancellariis, cæterisque in dicto Foro versantibus,
apprimè utile ...

In qua præter formulas Declaratoriarum Censurarum, ponuntur aliæ
formulæ, tum Citationum, ac Monitionum pro validitate processuum
requisitarum, tum Decretorum, aliorumve actuum ad opportunitatem, &
ornatum materiæ incidentium; acceditque in calce Appendix miscellanea,
plura, ad Gubernium ...

Monacellus, Franciscus

Venetiis, 1709

§. V. De potestate excommunicandi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62433](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62433)

43 Sayr. *de censur. lib. 2. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.*
 Nonus effectus majoris excommunicationis est, quod Clericus, si justè, & validè sit excommunicatus, privatur fructibus sui Beneficii, etiamsi de hoc in canone, vel sententia Judicis, nihil dictum fuerit, & etiamsi excommunicatio sit occulta, & non publicata, nec de illis ei subvenitur, nisi in extrema necessitate, & quando non habet aliunde, ne fame pereat, quia qui est extra Ecclesiam, nihil nomine Ecclesiæ potest possidere, ut per *tex. in c. pastoralis 53. ubi glos. de appellat. communiter docent Garz. de benef. par. 7. cap. 13. n. 90. & seqq. Monet. de distrib. par. 2. quest. 15. n. 22. Sayr. de censur. lib. 2. cap. 5. n. 24. & seqq. Ricc. decis. 85. n. 2. part. 1. Leoncil. de privileg. paup. par. 2. privileg. 138. n. 1. 2. & 3. Barbof. in d. c. pastoralis n. 7. & seqq. Donat. prax. rer. regular. tom. 2. tract. 5. de eligend. quest. 11. n. 1. Nicol. lucubr. can. lib. 3. tit. 4. de cler. non resid. n. 23. ampliat. 31.*

Et hoc ampliatur procedere in distributionibus, quas Clericus excommunicatus, nam acquirit, quamvis inserviat per Coadjutorem, ut ajunt Nicol. loco citato, & Leo thes. for. Eccles. part. 2. c. 6. nu. 66. & 67. ubi advertit, quod excommunicatio Coadjuti, Coadjutori nocere non valet Privatio enim fructuum, & Distributionum, est sequela excommunicationis, etiam quando incurrit ipso jure, nec requiritur declaratoria ad tradita per Rot. coram Coccin. dec. 2206. n. 8. aded ut sit Clericus excommunicatus fructus, & emolumenta Beneficii exigeret, peccaret mortaliter, & teneretur illos, seu illa restituere, ut firmant Donat. loco supra citato d. qu. 11. n. 5. & Sayr. d. c. 5. n. 24.

Secundò ampliatur ut regula, sive conclusio firmata procedat, etiamsi excommunicatus, non sit in mora petendæ absolutionis, quia privatio hujusmodi, non fundatur in mora, & duratione contumaciæ, sed est effectus ipsius excommunicationis, ob culpam latæ, ut bene notat Garc. d. c. 13. num. 93. licet Sayr. d. c. 5. numer. 29. velit, quod si justè excommunicatus respiscit, & per eum non stat quo minùs absolvatur, ex quadam Ec-

clesiæ presumptra voluntate, possit in conscientia fructus Beneficii retinere.

Si autem excommunicatio esset nulla, vel injusta, detecta nullitate, aut injustitia, tunc fructus, & alia emolumenta Beneficii non amitteret, ut limitando prædicta, tenent omnes supra allegati, & si illos, vel illa dimississet, recuperaret postquam per Decretum Judicis excommunicatio esset declarata nulla, vel injusta, & quo ad distributiones, si præ absolute inisset tempore debito, & Choro interesse solitus fuisset, Lotter. *de re Benef. lib. 3. quest. 27. nu. 140. & 141. Rot. coram Duno. jun. dec. 380. numer. 5. 6. & 7.* Hæc autem inspectio nullitatis, & injustitiæ, cadit solum in excommunicatione lata ab homine, nam excommunicatio canonis, sive à jure lata, semper est justa, Pirhing. *in can. lib. 5. tit. 39. n. 12. vers. notandum secundò.*

Effectus autem minoris excommunicationis est, privatio susceptionis Sacramentorum passiva, sive participatione, ut patet ex *cap. 2. de except. & cap. ult. de cleric. excommunic.* ac proinde si ita excommunicatus Sacramenta suscipiat, sine justa necessitate, peccat mortaliter, quia materia hujus prohibitionis est gravis: imò Sacramentum pœnitentiæ nec validè suscipit, ob defectum contritionis, licet ob id vel celebrando, nullam irregularitatem incurrat, *d. c. ult. de cleric. excom. Pirhing. ubi supra num. 23.* Si verò ad beneficium Ecclesiasticum eligatur, ejus electio, non quidem ipso facto irrita, sed irritanda est, saltem si scienter electus, sive se eligi passus est *d. c. ult. de cleric. excom. Amostaz. de caus. piis tom. 1. lib. 3. cap. 3. num. 16. Ricc. in prax. var. resol. par. 4. resol. 43. num. 1. Graff. decis. par. 1. lib. 4. cap. 10. n. 3.*

De potestate Excommunicandi §. V.

Porrò excommunicandi potestas Divinitus data est, ut habetur ex Evangelio Matth. 18. -- *Si peccaverit in te frater tuus vade, & corripe eum si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, & sit tibi sicut Ethnicus, & Pu-*

& *Publicanus*. Quod idem est si diceret, nullam prorsus cum eo habeto communionem, quoniam communio cum infidelibus est Christianis interdicta, ut ait Apostolus -- *quæ pars fidelis cum infidelis*, Cor. 6. Item 2. Jo. 1. -- *si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non habet, nolite recipere eum in Domum, nec Ave ei dixeritis; qui enim dicit illi Ave, communicat ejus operibus*. Item 1. Cor. 5. -- *judicavi tradere hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini*. Item 1. Tim. 1. -- *quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare*. Item 2. Thessal. 3. -- *Quod si quis non obedit verbo nostro pro Epistola, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur*. Et, est doctrina communiter recepta in Conciliis Constantiensi, Carthaginiensi 4. Bracharen. 1. & Tridentino, & approbata, prout probat Sebast. Medic. tom. 3. in summ. omnium hæresum verbo excommunicatio, & auctoritate Sanctorum PP. & exemplorum comprobata Bzov. annal. Eccl. ad annum 57. §. 4. & 5. Stengel. sup. cit. mund. Thorit. par. 2. c. 59. §. 14. Forma autem, & modus excommunicandi, & excommunicatos vitandi, & perceptione Sacramentorum privandi; ab Ecclesia data est, ut docent Navar. comment. com. 1. comment. in c. inter verba 11. qu. 3. prælud. 3. num. 4. Sebast. Medic. d. tom. 3. in summ. peccat. capital. tit. 9. de censur. qu. 68. & habetur expressa caus. 11. qu. 3. *ferè per tot.*

47 Hæc verò potestas solùm illis conceditur, qui jurisdictionem Ecclesiasticam ordinariam in foro externo habent, ut desumitur ex c. cum ab Ecclesiarum 3. de offic. Jud. ordin. videlicet, Papæ, & Concilio Generali in universam Ecclesiam, Episcopis electis, & confirmatis, etiam si non sint consecrati, Conciliis Provincialibus in suas Dioceses, & Capitulo Cathedralis Sede vacante; Archiepiscopi autem non possunt excommunicare subditos Suffraganeorum, nisi in causa appellationis, & tempore Visitationis. Item hanc potestatem habent Generales, Provinciales, Abates, Prælati, ac Rectores in Religiosos sibi subiectos. Item ex consuetu-

Monacelli Form. Pars III.

dine nonnullarum Ecclesiarum Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani subditos suos excommunicant: sicut Nuncii, & Legati Apostolici ex commissione Papæ, Pirhing. jus can. lib. 5. tit. 39. num. 24. Quare excommunicare non possunt, 48

Primò, laici sive potestate ordinaria, sive delegata cap. 2. judic. nisi ex plenitudine potestatis Papalis id eis committatur: imò tanquam talis jurisdictionis incapaces, nec incidenter in cognitione Invaliditatis, aut prætenstæ injustitiæ Censurarum se ingerere possunt, neque inhibere Judicibus, Ecclesiasticis, ne aliquem excommunicent juxta expressam Concilio Tridentino dispositionem sess. 25. cap. 3. de refor. ne potestas Ecclesiastica à Christo Domino immediate instituta ad gubernandum fideles secundum legem Evangelicam, cum potestate laica confundatur, latè Navar. lib. 2. consilior. de for. comp. consil. 1. per tot. & in commentar. tom. 3. in repetit. v. novit. de judic. not. 3. nu. 81. & seqq. Leo. Thes. for. Eccles. par. 3. cap. 7. num. 13. 68. & 72. Lazar. quæst. can. sect. 4. quæst. 8. num. 21. Fagnan. in c. tuam num. 28. & 46. de ordin. cognit. & plenius in c. Sacro à num. 27. ad 34. de sent. excom. ubi num. 33. firmat, quod quatenus in hoc se ingerant, manifesta sit usurpatione jurisdictionis Ecclesiasticæ, propter quam usurpantes, excommunicationem in Bulla Cænæ contentam incurrant, Diana part. 4. tract. 1. resol. 98. Guaz. 49 zin. jun. ad defens. animar. lib. 2. def. 1. cap. 8. num. 72. Neque hujusmodi causas sub prætextu violentiæ prohibendæ, aut rationis status politici, ad eorum forum trahere possunt: quia priori supplicatione ad Superiorem Ecclesiasticum providetur, ut advertit Sayr. de censur. lib. 3. cap. 18. numer. 6. & 9. & secundum nullum infertur præjudicium: Nam in ditione Principum Christianorum nulla alia est ratio status, nisi quæ cum lege Dei, Ecclesiæ, & illius præceptis consona est, quæ vera ratio status dicitur, ut bene monet Caren. ref. 1. numer. 8. quoniam ad Divinitatis tendit injuriam, qui Sanctorum Patrum constituta contemnere, & violare non metuit,

B tuit,

- cuit, ut ait Justinianus Imper. *in pragm. Sanct. apud Pithæum in Cod. pag. 681.*
- 50 Secundò, Mulieres etiamsi sint Abbatissæ Monialium *c. dilecta 12. de major. & obed.* quia officium clavium non cadit in sexum fæmineum *glos. in c. nova de pœnit. & remiss.* & hoc fortè ob prævaricationem primæ mulieris Evæ, quæ appetiit similitudinem Dei: Unde ne de cætero Mulieres contra Deum superbiant, pœnalitates, & ærumnæ multæ eis datæ sunt, nempè, quod judicia sæcularia non exercent. Sacros Ordines non recipiant, Vasa Sacra non contingant, non prædizent, non audiant confessiones, *c. nova de pœnit. & remiss.* Viris subditæ sint, & fœtus cum dolore in lucem edant, & cum pondere portent, ut notat Jo. Herlot. *vulgo Discipulus in Serm. de tempor. Serm. 61. lit. 5.*
- 52 Tertiò, Clerici Conjugati durante conjugio, & ideo Vicarii Episcopi esse non possunt Sayr. *de censur. lib. 1. cap. 5. num. 12.*
- 53 Ab habente autem potestatem, excommunicari possunt soli homines viventes baptizati, rationis, & doli capaces, qui in Ecclesia Superiorem habent: non autem mortui, quia hi cùm non amplius subsint jurisdictioni Ecclesiæ, ab ea ligari, & absolvi non possunt: nam si iis Deus indulgentiam dedit, nihil nocet nostra severitas, & si supplicium præparavit, nihil prodest nostra benignitas, ut respondit Ferrandus Chartaginen. Ecclesiæ Diaconus Pelagio & Anatolio Romanis Diaconis, cujus verba refert Pithæus *in Codic. ad professionem fidei Justinian. Imper. lit. C. pag. mibi 672.* Quare dum dicimus, quòd mortui possunt excommunicari, & ab excommunicatione absolvi, intelligi debet in propriè, & indirectè, utpotè quia vel Ecclesia tunc publicè declarat, illos dum adhuc viverent censuram excommunicationis incurrisse, & in illa mortuos fuisse, & prohibet in loco Sacro sepeliri, ac pro eis Suffragia, & Sacrificia offerri; vel si signa manifesta pœnitentiæ, & contritionis dederunt ante obitum declarat, & pronunciat eos absolutos, ad hoc ut admittantur ad Ecclesiasticam sepulturam, & orationes,

& suffragia pro eis impertiri possint: pro ut melius dicam infra in sua sede, de excommunicationibus in particulari, & docet Graff. *consil. 7. per tot. de sent. excom. part. 1.*

Secundò excommunicari non possunt non baptizati, ut Turcæ, alique infideles, quia non sunt subjecti jurisdictioni spirituali Ecclesiæ: secus est de Hæreticis, & Apostatis, qui semper manent subjecti Ecclesiæ, Pirhing. *loco sæpè citato n. 26.* Tertiò non possunt excommunicari ratione carentes, ut infans, furiosus, quia hujusmodi personæ nequeunt præceptis, ac legibus obligari nec possunt esse contumaces contra Ecclesiam. Quartò non possunt nec debent excommunicari Animalia irrationabilia, quia solus Homo Christianus est capax excommunicationis passivæ *c. omnis Christianus 32. 11. quæst. 3.* Unde, qui locustas bruchos, vel aliud genus vermium, vel animalium irrationabilium anathematizant (ut non semel contigisse commemorat Navar. *de sent. excom. cons. 57. num. 7.*) ut expellantur, nè damna inferant segetibus, & fructibus terræ, enituntur efficere illud, ad quod nec virtute sua naturali, nec ex divina, aut Ecclesiastica institutione excommunicatio ordinata est, & per consequens adiurantes, & anathematizantes Creaturas irrationales ad actum tanquam procedentem ab ipsis, quia non sunt ejus Dominæ, sed est ejus, qui movet eas, scilicet Dei, cujus dispositione reguntur, & moventur, vel Dæmonis quatenus permissu ejus utitur eis ad nocendum nobis, superstitiosè agunt, & censentur uti medio, & remedio illicito, imò tacita Dæmonis invocatione, & mortaliter peccant si scienter hoc faciant, ut fuisse probat auctoritate Divi Thomæ *2. 2. quæst. 90. art. 1. 2. & 3.* ac aliorum jurium Navar. *d. cons. 57. per tot.* Modus enim exorcizandi irrationalem Creaturam est ille, de quo loquutus sum *tom. 1. tit. 12. form. 4.* & infra denuo dicam. Quinto Communitas tota simul collectivè, Civitas, Collegium, aut Universitas excommunicari non potest, licet singuli possint excommuni-

muni-

municari c. Romana §. ult. de sen. excom. in 6. D. Thom. in Supplem. part. 3. quæst. 22. 57 art. 5. Sexto, nullus potest seipsum, vel æqualem, vel Superiorem excommunicare, ut ait Sanctus Thom. loco mox citato art. 4. & sic Papa nunquam poterit excommunicari.

58 Sed hic jam quæritur, an excommunicatio, vel alia Censura lata per sententiam generalem ab Episcopo, vel alio Prælato Papa inferiore, liget non tantum subditos, sed etiam extraneos, seu peregrinos? & respondetur, quod non liget seipsum, neque æqualem, & neque Superiorem Graff. consil. 16. num. 22. de sent. excomm. par. 1. & sic quod ligat solum subditos excommunicantis, non autem peregrinos, seu extraneos, nisi major auctoritas, seu potestas delegata fuerit, prout desumitur ex cap. à Nobis 21. de sent. excomm. ubi cum quæsitum fuisset Clementi III. utrum si quis ita pronunciaverit—*quisquis furtum fecerit excommunicatus sit*, hæc generalis clausula ad ipsius excommunicantis subditos referatur tantum, an verò ad omnes etiam non subditos jurisdictioni illius? respondet Pontifex, quod hac sententia non nisi subditi obligantur, nisi forte delegans (videlicet Papa) majorem, & largiorem auctoritatem contulerit: ipsi neque extenditur ad subditos extra Diæcesim suam, furtum committentes, ut notat ibi gloss. marginalis. Verum si subditus nominatim excommunicatus transfret ad aliam Diæcesim, Ordinarius, in cuius Diæcesi permanet, debet prohibere ne cum aliis conversetur, ut respondit S. Congr. Epif. in Tropien. 23. Nov. 1582. juxta Concil. Nicen.

59 Præterea notandum, quod habentes à jure hanc potestatem excommunicandi, non ex impetu, & levitate ea uti debent, sed sobriè ex justa, & gravicausa, eaque diligenter, & magna cum maturitate examinata exercenda est, & quando leviores medicinas, & minus periculosas, infirmus non suscipit, ut ex D. Ambr. lib. 2. de offic. capit. 27. monet Graff. dec. aur. part. 1. lib. 4. cap. 1. num. 29. cum experientia doceat, si temerè, aut levibus ex causis incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem po-

tius parere, quàm salutem: contra mentem text. in cap. 1. de sent. excom. in 6. ideoque nullus excommunicandus nisi pro peccato mortali, & eo casu quo cum contumacia sive inobedientia sit conjunctum, & aliud remedium non adfit cap. quisquis 19. 2. quæst. 6. c. nemo, & c. nullus 11. quæst. 3.

Causa tamen principalis, & immedia- 60 diata excommunicationis est contumacia, sive insurgat ex culpa mortali, sive pro eo, quod ex sui natura nullum sit peccatum, neque adfit contemptus formalis, putà si lata esset excommunicatio contra non euntes ad processionem: nam si Clericus absque rationabili causa, & monitus illam contemneret, utique excommunicationis vinculo innodaretur, cum possit mihi Prælati id, quod in se peccatum mortale non est præcipere, vel prohibere sub pœna excommunicationis, ut patet in excommunicatione contra alloquentes Moniales, vel ingredienti clausuram, dicit enim D. Gregor. homil. in Evang. 26. -- *Pastor vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare: is autem, qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel injuste, nec Pastoris sui judicium temere reprehendat, ne etsi injustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat*, Causa verò mediata, & remota sunt diversa crimina, quæ debent esse mortalia, gravia, scandalosa, & enormia, ex quorum singulis contumacia descendit, vel quia reus citatus non venit, aut stare noluit juri, sive cessare à peccato: vel quia iustus, noluit satisfacere pro peccato commisso cap. ex par. 23. §. ad intelligendum de verb. signif. & tradunt Graff. decif. aur. par. 1. lib. 4. cap. 7. per tot. Pirhing. loco supra citato num. 30.

Secundò notandum, quod excom- 61 municatio, vel alia censura Ecclesiastica ferri non potest per sententiam hominis, ob peccatum mere internum, aut omnino occultum, quod nullo modo in actum externum prodiit: quia Ecclesia non judicat de occultis cap. sicut. 33. in fin. de simon. Neque ob peccatum merè præteritum, ut ob sacrum neglectum die festo, aut non servatum jejunium: sed necesse præterea est ut reus post mo-

nitionem, aut præceptum, etiam unum peccet, aut peccare præsumat pertinaciter in eo persistendo, quia alias contumax dici non posset: cum enim excommunicatio non sit pura poena, sive vindicta, sed simul medicina, non fertur pro peccato præterito, quod potest esse emendatum; sed ad emendandum, & avertendum hominem à peccato in futurum, ut colligitur ex *d. c. 1. de sent. excomm. in 6.*

63 Tertiò notandum, quod ad incurrendam excommunicationem, vel aliam censuram, non sufficit quivis actus externus, sed requiritur actus consummatus sive peccatum in suo genere completum ita ut effectus lege, & præcepto prohibitus re ipsa sequatur, v. g. si excommunicetur homicida, non incurrit censuram, qui solum percussit, vel vulneravit: si vulnerans, non incurrit, qui percussit sine vulnere: si percutiens Clericum, non incurrit, qui conatus fuit percutere, sed erravit, vel impeditus fuit: Undè excommunicationem latam propter factum aliquod, non incurrit regulariter consentientes, vel mandantes, sicut nec faventes, prius quam crimen re ipsa sit perpetratum; præterquam si in iure, vel ex verbis legis aliud colligatur, Pirhing. *ibid. n. 33.*

64 Quartò notandum, quod nulla excommunicatio ab homine seu Iudice infligi debet, nisi præcesserit admonitio, *cap. reprehensibilis de appellat. c. sacro 48. de sentent. excomm. cap. Roman. tit. eod. in 6.* quæ cum sit introducta in favorem publicum, non potest quis se obligare ut possit excommunicari absque monitione, *Graff. dec. aur. par. 1. lib. 4. cap. 2. num. 38.* Ratio est, quia excommunicatio, vel alia censura, non fertur nisi in contumaces contra Ecclesiam, tales autem non sunt, nisi qui præmissa admonitione excommunicationi censuræ recusant obedire. Hæc autem canonica admonitio debet fieri personaliter ipsi reo, nisi is malitiosè latitet, aut impediat se citari, vel maneat in loco, ad

65 quem non detur tutus accessus: tunc enim satis erit, si citatio cum comminatione fiat ad ejus domum, vel ad Ecclesiæ valvas, vel ad alium locum publi-

cum; undè facile possit ad illius notitiam devenire. Si autem Iudex præsumeret sententiam excommunicationis in aliquem promulgare absque præcedente monitione, incurreret interdictum ab ingressu Ecclesiæ per mensem *d. c. sacro* nisi Iudex sit Episcopus juxta *c. quia periculosum de sent. excomm. in 6.* de qua re dicam infra.

67 Tria igitur requiruntur, ut excommunicatio ab homine justè feratur. Primò, ut præcedat monitio, quæ juxta stylum Tribunalis fieri potest etiam sine scriptura. Secundò, ut feratur ex causa rationabili. Tertiò, ut hæc sit manifesta, prout desumitur ex præmissis. Sunt tamen plures casus, in quibus excommunicari quis potest absque præmissa monitione, quos recenset *Barbos. in d. c. sacro n. 6.* & de aliquibus dicam infra suo loco.

De absolutione excommunicationis. §. VI.

Ab excommunicatione lata a jure nemini reservata, absolvere possunt Episcopi, alique Prælati habentes jurisdictionem Episcopalem: non autem Parochi, vel Sacerdotes habentes facultatem absolvendi à peccatis, ut jam vidimus supra §. 1. *vers. una enim sententia.* Si absolutio excommunicationis, à canone, aliave re sit reservata Papæ, ipse solus vel ille cui commissi potest absolvere, nisi factum, sive actum, cui annexa est excommunicatio, sit occultum tunc enim juxta celebre *cap. 6. sess. 24. Concil. Trident. de reform.* posset Episcopus absolvere, præterquam in casibus, quos Apostolica Sedes post ipsum Concilium sibi reservavit, videlicet, Hæresis, Duelli, Simonia scienter contractæ, confidentiæ Beneficialis, violationis clausuræ monialium ad malum finem, violationis Ecclesiasticæ immunitatis juxta terminos *Constit. Gregor. XVI. Blasphemie hæreticales* cum mala credulitate, prout observat, & tenet *Pac. Jord. elucubr. tom. 1. lib. 3. tit. 4. numer. 92.* Si excommunicatio sit reservata Episcopo, ipse, vel ejus superior, vel Vicarius ejusdem poterit absolvere, vel etiam Capitulum Sede vacante. In articulo mortis